

The Beauty Game
By Anita Anand
Penguin Books, India, 2002
ISBN: 0-14-028341-2
PAGES: 205

समीक्षक : प्रणीता भूषण उदास

सुन्दरी र बजार

हिजोआज सुन्दरी चुन्ने प्रतियोगिता धैरेको चासोको विषय बनेको छ- टेलिभिजनको सुलभताले सुन्दरी प्रतियोगिता र विश्वसुन्दरीलाई आमजनताको कोठामा ल्याइदिएका कारण। टेलिभिजनमा सुन्दरी प्रतियोगिताको प्रत्यक्ष प्रसारण नहेन्हे विरलै होलान्। 'सौन्दर्य रानी' को ताज पाउने विजयी युवती परीझैं लाग्दछिन्।

केही वर्ष यता स्थानीय स्तरमा पनि सुन्दरी प्रतियोगिता आयोजना गरिन थालिएको छ। तर सौन्दर्य प्रतियोगिताले नारीलाई सरसामानमा रूपान्तरित गरी सामाजिक विकृति सृजना गयो भनी विरोध पनि हुने गर्दछ। केही वर्षअघि बैडलोरमा आयोजना गर्ने भनिएको सौन्दर्य प्रतियोगिता स्थानीय विरोधका कारण रद्द गरिएको थियो। नेपालमै पनि सौन्दर्य प्रतियोगिताको विरोध हुने गरेको छ। अनिता आनन्दको पुस्तक द ब्युटी गेमले सौन्दर्य प्रतियोगितासित जोडिएका विवादहरू केलाउने प्रयास गर्दछ। २ सय ५ पृष्ठ र ५ भागको यस पुस्तकले सौन्दर्य प्रतियोगिता, शूद्धगार व्यापार, राजनीति अनि के साँचै विश्वसुन्दरी सर्वोत्तम सुन्दरी हन् त भन्ने जस्ता प्रश्न उठाउँदै पाठकलाई जवाफ खोज्न प्रेरित गर्दछ।

किन र कसरी सुरु भयो सुन्दरी प्रतियोगिता ? हिन्दुस्थान लिभर कसरी शूद्धगार व्यापारमा लाग्यो ?

किन मिस भेनेजुएलालाई विश्वसुन्दरीको ताज पहिराइयो ? सन् १९९० र २००० को बीचमा थुप्रै भारतीय युवतीहरू यो ताजको हकदार किन भए ?

पुस्तकको पहिलो भाग सुन्दरी प्रतियोगितासँग सम्बन्धित लेख र रचनाहरूको समालोचना प्रस्तुत गर्दछ। दोस्रो भागले सुन्दरी बनाइदिनेहरू-कपालको शूद्धगारदेखि कर्मेटिक सर्जनसम्मको भूमिकालाई नियालेर हेर्दछ। तेस्रो भागमा विज्ञापन र प्रचार-प्रसारका माध्यमहरूले परिभाषित गर्ने सुन्दरताको समालोचना गरिएको छ। चौथोमा सुन्दरी प्रतियोगितालाई विभिन्न महिलाका आँखाले हेरिएको छ। यस खण्डमा लेखिका मध्यमर्गर्य महिला, महिला विद्यार्थी र महिला कलाकारको शोच प्रतिविभित गर्ने सार प्रस्तुत गर्दछिन्। उनले यी सबैको अन्तर्वर्ता लिएकी थिइन्। पाँचौं अर्थात् अन्तिम खण्डमा कुनै पनि महिलाले सुन्दरी प्रतियोगितामा भाग लिनु उसको छनोट हो भन्दै पुस्तक अन्त्य हुन्छ।

सुन्दरताको परिभाषा

अनिता आनन्द सरल आत्मालोचनाबाट पुस्तक सुरु गर्दछिन्। अनुहारमा भएको दागले आफ्नो जीवनको लामो समय सङ्गोचमा बिताएकी लेखिका सुन्दरताको परिभाषामा आएको परिवर्तनसँगै खावलम्बी जीवन कस्तो हुन्छ भन्ने व्याख्या गर्दछिन्। लेखिका प्रश्न गर्दछिन्- सुन्दरताको विषयमा सुन्दरी प्रतियोगिताले आमजनमानसलाई कस्तो सन्देश दिइरहेको होला ? सुन्दरता के हो ? सुन्दरी प्रतियोगिताको क्रममा प्रश्न-उत्तर गरी सहभागीको विद्वत्ता नापे गरिन्छ भने उत्तिकै महत्व दिई कम्मरको नाप, हिँडाइको हाउभाउ, लवाइ-खुवाइ शारीरिक तौल, छालाको रड र ओठको लालीलाई सुन्दरताको आधार मानिन्छ।

युवतीहरूमा सुन्दरी बन्ने चाहना कतिसम्म हुँदै रहेछ भन्ने तर्क पुष्टि गर्न लेखिका मुम्बईका ४ सय ५० जना विद्यार्थीसँग नैर अस्पतालको साइकियाट्रिक विभागले गरेको सर्वेक्षणको नितजा उद्घृत गर्दछिन्। सर्वेक्षणमा धैरेको खाना खाने बानी अप्राकृतिक हुनुका साथै थपै विद्यार्थीहरूमा एनोरेक्सिया र व्युलिमियाको लक्षण देखा परेको पाइयो। अर्को अध्ययनले आर्थिक स्थिति राम्रो भएका ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरू विश्व खाद्य सङ्गठनको मापदण्डअनुसार कुपोषित भएको देखायो। अनिताको प्रश्न छ, युवतीहरू किन कुपोषणको सिकार भए ? जवाफ खोज्ने क्रममा उनी फोरे प्रश्न गर्दछिन्, "प्रतियोगितामा सुन्दरी बन्ने होडमा त होइन ?" तर अनिता जवाफ दिने प्रयास गर्दिनन्। पुस्तकको कमजोरी यही हो।

पुस्तकले सुन्दरी प्रतियोगिताको इतिहास पनि केलाएको छ। विश्वसुन्दरी प्रतियोगिता आयोजना हुन थालेको ५० वर्ष नाघ्यो। किन र कसरी सुरु भयो सुन्दरी प्रतियोगिता ? हिन्दुस्थान लिभर कसरी शूद्धगार व्यापारमा लाग्यो ? किन मिस भेनेजुएलालाई विश्वसुन्दरीको ताज पहिराइयो ? सन् १९९० र २००० को बीचमा थुप्रै भारतीय युवतीहरू यो ताजको हकदार किन भए ? यस्ता प्रश्नहरूको उत्तर खोज्दै लेखिका सुन्दरीको चयनलाई

सन् १९९० पछि विश्वसुन्दरी चुनिएका भारतीय युवतीहरू- ऐश्वर्या राय, लाला दत्त, प्रियंका चोपडा र सुसिमता सेन।

वीनकी विश्वसुन्दरी २००८
फिलिन फाल

मिस नेपाल २००९
सीतामा चन्द

शृङ्खारको विश्वबजारसँग जोडेर होईर्थन् । सन् १९६० को दशकमा भारतकी रीता फरिया विश्वसुन्दरी चुनिएकी थिइन् । उनी फिल्म उद्योगमा आइन् । भियतनाम युद्धमा लड्न जाने अमेरिकी सेनासित नाचै गरेको उनको फोटो छापिएपछि भारतमा निकै नरामो मानिएको थियो । तर सन् १९९० पछिको सन्दर्भ मिन्नै छ । यस कालखण्डमा विश्वसुन्दरी बनेका भारतीय युवतीहरू सबैजसो सिनेमा उद्योगमा छन् । विश्वसुन्दरी र शृङ्खार बजारको अन्तर्सम्बन्धको आलोचना गर्दै लेखिका सुन्दरीको छनोट, शृङ्खार व्यापार कहाँ बढी गर्न सकिन्छ भन्ने आयोजक र प्रायोजकको भित्री चाहना त होइन भनी प्रश्न गर्दिन् । चीनमा पहिलो पटक सन् २००६ मा सौन्दर्य प्रतियोगिता आयोजना भयो । त्यसमा भेनेजुएलाकी युवती सुन्दरी भइन्, चीनकी भइन् । तत्पश्चात् सन् २००७ मा फेरि चीनमै विश्वसुन्दरी प्रतियोगिता आयोजना गरियो र पहिलो पटक चिनियाँ युवती भिक्लिन भाङ्ग्ने सौन्दर्य रानीको ताज जितिन् । चीनमा

आफ्नो पहुँच बढाउन शृङ्खार बजारले टेकेको पाइलाका रूपमा पनि यो घटनालाई व्याख्या गर्न सकिन्छ ।

पुस्तकको अर्को भागमा अनिता आफूले अन्तर्वर्ता लिएका सात महिलाहरूको भनाइ प्रस्तुत गर्दिन् । कार्यालयमा सरसफाइ गर्ने महिला, विमान परिचारिका, टेलिभिजन प्रस्तोता, विद्यार्थी र साना सहरका युवतीहरू अन्तर्वर्ताका सहभागी थिए । तीमध्ये सरसफाइको काम गर्ने साधारण आम्दानी भएकी शान्ति आम्दानीको धैर्य भाग आफ्नो र परिवारका लागि शृङ्खार सामग्री किन्न खर्च गर्ने गरेको बताउँछन् । राम्रो देखिनु उनको समाजमा पनि महत्त्व राख्ने रहेछ । दिल्लीमा अध्ययनरत विद्यार्थी चारु “सुन्दरता हराएर जान्छ, विद्वता सहैरहरहन्छ; म बरु केही गरेर देखाउँछु” भन्ने तर्क गर्दीछन् ।

यी महिलाहरूले गरेको सुन्दरताको व्याख्या केलाउँदै सारांशमा लेखिकाले सुन्दरी प्रतियोगिताले महिलालाई

सार्वजनिक जीवनमा धक फुकाएर बोल्न प्रोत्साहित गर्नुको साथै केही हदसम्म महिलालाई अवसर दिएको छ भन्ने तर्क गर्दीछन् ।

लेखिकाका कतिपय निचोडहरू हतारमा गरिएको जस्ता देखिन्छन् । उदाहरणका लागि शान्ति र चारुको दृष्टिकोण प्रस्तुत गर्दा उमीहरूले किन मिन्नै शोच राख्ने भनेर खोतल्नु महत्त्वपूर्ण हुन्थ्यो । तर उनी सो विश्लेषणतिर गएकी छैनन् । लेखिकाको प्राकृतिक शृङ्खारसम्बन्धी निचोड पनि पूर्ण छैन । उनको निचोडमा पूर्ण सहमत हुन नसके पनि सुन्दरी बनाइने खेलमा शृङ्खार व्यापारको राजनीति बुझन विशेषत: सुन्दरी प्रतियोगिताबारे चासो राख्ने सबैका लागि द ब्युटी गेम एउटा उपयोगी पुस्तक हो । ■

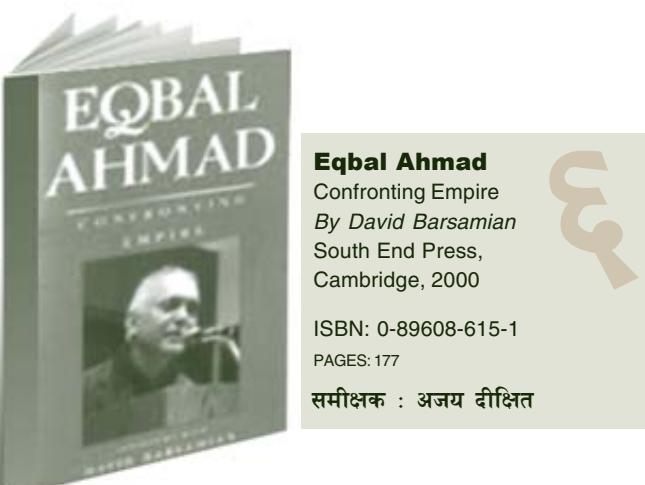
kpfiltfelf0f pbf; gb/Nof8sfj fuJgug
lj Zj lj Bfnodf hn; Jt lj sf; glltdf n)E
; dfgtfsf klfaf/lj Bjf fl/lw ubf15gl.

देखाइने पाकिस्तानी सिरियलको पुलुक । विद्वान्हरू पनि दिएको छ, त्यस देशले विश्वलाई । नोबेल पुरस्कार विजेता वैज्ञानिक अब्दुल कादिर यस्तै एक हुन् । पाकिस्तानले विश्वलाई दिएको अर्को विद्वत् व्यक्तित्व हुन्- इकवाल अहमद ।

जन्म र व्यक्ति

अहमद १९३३ या १९३४ मा भारतको, हाल विहार राज्यको इर्का गाउँमा जन्मेका थिए । चार वर्षको उमेरमा उनकै सामु जग्गा विवादमा आफन्तहरूद्वारा उनका बाबु मारिए । घटनाले उनमा गहिरो छाप पाएँ- राजनीति, सम्पत्ति र राष्ट्रियताबाबारे । सन् १९४७ मा भारतको विभाजन भएपछि उनी आफ्ना दाजुहरूसित पाकिस्तान बस्न गए । प्रारम्भिक अध्ययन सम्पन्न गरेपछि उनी अमेरिकाको क्यालिफोर्नियामा पढ्न थाले । प्रिन्सटन विश्वविद्यालयमा (१९५८-१९६०) राजनीतिशास्त्र र मध्यपूर्वको इतिहास अध्ययन गरेपछि उनले विद्यावारिधि प्राप्त गरे । सन् १९६४ देखि १९६८ सम्म शिकागो र कर्नेल विश्वविद्यालयमा अध्यापनमा संलग्न रहेका इकवाल अमेरिकाले भियतनाम र कम्बोडियामा लिएको नीतिको प्रखर आलोचक भए । सन् १९७१ मा युद्धविरोधी क्याथोलिक पुरेतहरूसँग मिलेर हेनरी किसिङ्गरलाई अपहरण गर्ने षड्यन्त्रमा सहभागी भएको भन्ने आरोप उनलाई लाग्यो, तर जुरीले आरोप बेठीक भनेपछि उनी छुटे । सन् १९९७ मा अमेरिकाको ट्याम्पशायर कलेजबाट अवकाश पाएपछि उनी पाकिस्तानमा बस्न थाले । अरबका विद्वान् विन खाल्दुनिको नाममा खाल्दुनिया विश्वविद्यालय सुरु गर्न उनी कार्यरत थिए । सन् १९९८ मा हृदयगति बन्द भएर उनको निधन भयो ।

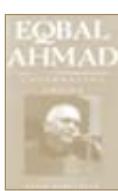
इकवाल विद्वान्, निर्भीक बुद्धिजीवी र अभियानकारी एवं मानवता, जनता र न्यायका पक्षधर थिए । आफ्नो ज्ञान सामाजिक परिवर्तनमा कार्यरत प्रगतिशील अभियानकारीहरूसित साट्ने मात्र होइन, उनी यस्ता आन्दोलनहरूमा सहभागी पनि भए । नोम चोम्स्की जस्ता विद्वानका सहकर्मी इकवालसँग विश्वभरिका

Eqbal Ahmad
Confronting Empire
By David Barsamian
South End Press,
Cambridge, 2000

ISBN: 0-89608-615-1
PAGES: 177
समीक्षक : अजय दीक्षित

मेट्रोपोलिसलाई चुनौती

१५ अगस्ट २००७ का दिन दक्षिण एसियाको इतिहासमा एउटा इंटा थपियो । ६० वर्षाधित त्यसै दिन दक्षिण एसियाले नयाँ राजनीतिक यात्रा सुरु गरेको थियो । बेलायती 'युनियन ज्याक'को ठाउँमा भारतको तिरङ्गा र पाकिस्तानको हरियो अर्थचन्द्रमा भएको भन्दा नयाँ दिल्ली र करांचीमा फहराएर यो सुरु भयो- स्वराजको यात्रा । लोकतान्त्रिक पद्धति संस्थागत गर्दै यात्रामा अगाडि लागेको भारत, प्रजातन्त्र र सैनिक शासनबीच पिड खेल्दै २५ वर्षपछि पूर्वी पाकिस्तान स्वतन्त्र राष्ट्रको रूपमा बङ्गलादेश बनेपछि विभाजनको अर्को इतिहास भोगेको पाकिस्तान ।

सिन्धु नदी बग्ने भूभाग, तकशिला र विश्वको दोस्रो के-टु चुचुरोको देश पाकिस्तान । किंकेट र हकीको देश, १९९० को सुरुमा नेपाल टेलिभिजनमा